

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מבוי המפולש לרשות הרבים, שנפרץ לרחבה או לחצר

(ז' א') יתיב רב יוסף קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר משמיה דרב יהודה: אם היה מבוי (שצידו האחד פתוח לרשות הרבים) כלה לרחבה¹ (בצידו השני, וכותל הרחבה פרוץ לרשות הרבים) אין צריך כלום (לתקן אותה פתיחה של צד הרחבה, אלא ראש המפולש לרשות הרבים צריך לחי או קורה כתורת מבוי סתום²).

(ז' ב') אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: מבוי שנפרץ במלואו (כותל אמצעי על פני כולו) לחצר, ונפרצה חצר כנגדו (בצד השני בפחות מעשר לרשות הרבים), חצר מותרת (שלא נפרצה במילואה, ולגבי ידידה פתחים הם), ומבוי אסור. ומסיק דמיירי כשלא עירבו (בני החצר עם בני המבוי³).

(ח' א') אמר רב יוסף: לא שנו (שמבוי הכלה לרחבה דינו כסתום) אלא שכלה לאמצע רחבה; אבל כלה לצידי רחבה (שכותל אורך המבוי שווה לאחד מכותלי אורך הרחבה, נראה כמבוי אורך הנמשך עד רשות הרבים שכנגדו, ומיחזי כמפולש), אסור.

אמר רבה: הא דאמרת לאמצע רחבה מותר, לא אמרן אלא (כששתי הפרצות הן) זה שלא כנגד זה (אינן מכוונות זו מול זו). אבל זה כנגד זה, אסור (המבוי, שדינו כמפולש לרשות הרבים⁴).

אמר רב משרשיא: הא דאמרת זה שלא כנגד זה מותר, לא אמרן אלא רחבה דרבים. אבל רחבה דיחיד, זימנן דמימלך עלה ובני לה בתים, והוה ליה כמבוי שכלה לה לצידי רחבה, ואסור.

שיטות הראשונים

מבוי הכלה לרחבה: דעת רבינו חננאל, דרב יוסף ורבה פליגי. ולרב יוסף אפילו זה כנגד זה באמצע רחבה מותר. ולרבה באמצע רחבה, זה כנגד זה, אסור. ובצידי רחבה, אפילו זה שלא כנגד זה אסור, דהוה ליה כמבוי עקום וצריך צורת פתח

- היקף חצר שאחורי בתים קרי רחבה, מוקפת ארבע מחיצות. וסתם רחבה אין בה דיורין לצאת ולבוא, ואין תשמישה תדיר (כדלהלן, כ"ה א'). רש"י. וראה ציור להלן.
- על אף שמבוי זה עכשיו מפולש משני צידיו לרשות הרבים. ורחבה לאו דווקא נקט, והוא הדין לחצר שיש בה דיורין ועירבו, אלא עובדא ברחבה היתה. רש"י.
- וברחבה ליכא דיורין למיסרי אמבוי. ונפרצה חצר כנגדו דנקט משום שריותא דחצר נקטיה, דאיצטריך כדאיתא לקמן. ונפרץ במלואו דנקט, דוקא נקט; דאי לאו הכי, מבוי נמי שרי. רשב"א.
- ולפי זה מה שאמר בשם רב, בתחילת הסוגיא, מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת, אין הכוונה כנגדו ממש, אלא כשנפרצה שלא כנגד פרצת המבוי. על פי רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

לרב. וכן ביארו הרשב"א והמאירי. אבל הריטב"א כתב: מסתברא דרבה לא פליג אדרב יוסף, אלא פרושי מפרש (ולדברי הכל אמצע רחבה, זה כנגד זה, אסור). וכן דעת האור זרוע. ומסתימת הראשונים נראה שדברי רב משרשיא הם לכו"ע, שכן כתבו הרמב"ם, או"ז מאירי, וכן פסק השו"ע.

ולענין הלכה, הרי"ף הביא מימרת רב כצורתה, ופירש חצר מותרת אע"ג דבקעי בה רבים. ומבוי אסור, משום דהוה ליה מבוי המפולש לרשות הרבים. והקשה עליו הרשב"א, דלמסקנה אפילו מבוי נמי שרי בשעירבו ובשכלה לאמצע רחבה, וברחבה דרבים, ואפילו זה כנגד זה⁵, כרב יוסף ורב משרשיא, ודלא כרבה (הרשב"א לשיטתו שסובר דפליגי רבה ורב יוסף). וכן פסק הראב"ד⁶. אמנם הרמב"ם, אור זרוע, מהר"ם מרוטנבורג ורי"ז, פסקו דבזה כנגד זה, בכלה לאמצע רחבה נמי אסור (וכדעת רבה). וכן פסק השו"ע⁷.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שסה)

ג. מבוי שנפרץ במלואו לחצר, ונפרץ החצר מצד השני לרשות הרבים, אם לא ערבו בני חצר עם בני המבוי, חצר מתר אפלו נפרץ נגד פרצת המבוי ואפלו בקעי בה רבים, ובלבד שלא יהא יותר מעשר; ומבוי אסור, אפלו אינו כנגד פרצת החצר, דכיון שלא ערבו עם המבוי אוסרת עליו; וכגון שנכנסו כותלי המבוי בחצר, בענין שאין הגפופין שנשארו בחצר נראין למי שעומד במבוי, אבל אם נראים, עולים לו משום לחי ומתר. ואם ערבו בני החצר עם בני המבוי, והפרצה שבמבוי לחצר אינה מצד החצר, ופרצות החצר מצד השני אינן מכונות כנגד פרצת המבוי, והחצר של רבים, גם המבוי מתר. אבל אם לא ערבו, או אפלו ערבו ופרצת החצר למבוי מצדו, או אפלו באמצע (החצר) ופרצת החצר מצד השני כנגדה, או אפלו אינה כנגדה והחצר הוא של יחיד, אסור. ואם נפרץ לרחבה פחותה מסאתים, או יותר על סאתים והקף לדירה, דינו כאלו נפרץ לחצר. אבל אם יתרה על סאתים ולא הקפה לדירה, הוי כאלו נפרץ לכרמלית וצריך תקון.

5. והא דרב בשלא עירבו, כלומר וכשכותלי מבוי נכנסין לחצר בנפרץ במלואו, ואי נמי בשעירבו ובשנפרץ לצידי חצר. רשב"א.
6. ומיהו כלה לצידי רחבה אפילו זה שלא כנגד זה אסור דהוה ליה כמבוי עקום דתורתו כמפולש לרב וקיי"ל כוותיה. וכנזכר לעיל. הובא ברשב"א.
7. או"ח שסה, הרי"ף לא כתב כלום במבוי שכלה לרחבה או שכלה לצדי רחבה. וכבר העיר על כך הר"ז. מקורות - רבינו חננאל (ד"ה ולמאי. והו"ד ברשב"א, ד"ה אבל ר"ח). אור זרוע (הל' עירובין, סי' קיא). רשב"א (ח' א', ד"ה ולעניין פסק). ריטב"א (ד"ה ואמרינן בשלא). מאירי (בית הבחירה, ח' א', ד"ה ומכל מקום נולדה; חידושי מאירי, ד"ה וכי שרינן). רמב"ם (הל' שבת יז, ו). מהר"ם מרוטנבורג (הו"ד בהגהות מיימוניות על הרמב"ם הנ"ל).